

Nr 28.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående en utbyggnad av folkomröstningsinstitutet.

Uti de likalydande, den 30 januari 1952 till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 243 i första kammaren av herr *Bergvall* och nr 319 i andra kammaren av herr *Håstad* hemställes,

»att riksdagen måtte för sin del såsom vilande besluta ändringar av och tillägg till regeringsformen och riksdagsordningen avseende en utbyggnad av folkomröstningsinstitutet enligt följande huvudlinjer:

1) Det konsultativa referendum utvidgas på så sätt, att även en minoritet av riksdagen, förslagsvis en fjärdedel av vardera kammarens medlemstal, äger att begära att en dylik omröstning skall anordnas antingen om ett allmänt principspörsmål eller om en proposition, som ej rör budgeten eller traktater med främmande land, och att omröstningen skall komma till stånd, så framt ej riksdagens kamrar genom samfällt beslut förklara omröstningens hållande vara till allvarligt men.

2) Decisivt referendum införes:

a) för grundlagsfrågor på så sätt att ett av riksdagen första gången antaget grundlagsförslag må efter samfällt beslut av riksdagens kamrar i stället för att vila tills efter nyval till andra kammaren omedelbart hänskjutas till folket för avgörande,

b) för lagfrågor enligt § 87 regeringsformen och andra därmed jämförbara författningar, vilka tillkomma genom samfällt beslut av Konung och riksdag, därest en kammare eller en minoritet inom riksdagen, förslagsvis en fjärdedel av vardera kammarens medlemstal, omedelbart efter det att riksdagen beslutat sådan ny lag eller författning eller upphävande eller ändring av eller tillägg till dylik ingiver framställning om folkomröstning och såframt ej bägge kamrarna genom samfällt beslut förklara beslutet trängande,

c) för frågor angående nya eller förhöjda anslag i riksstaten eller allmänna principbeslut berörande statens styrelse och verksamhet på samma sätt och under enahanda villkor som under 2 b),

d) i fråga om kyrkolag bör eventuell folkomröstning anordnas på samma sätt som enligt 2 b), dock att, om kyrkomötet fattar sitt beslut efter riksdagen, en viss tid fastställles, inom vilken begäran om folkomröstning skall inges,

e) Konungens vetorätt i frågor om författningar och lagar bör utövas innan en av riksdagen, av en av dess kamrar eller av en riksdagsminoritet begärd decisiv folkomröstning utlyses, varvid Konungens vägran att gilla ett av riksdagen för dess del fattat beslut i en författnings- och lagfråga automatiskt innebär att frågan förfallit utan folkomröstning».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I anledning av väckta motioner begärde 1948 års riksdag i skrivelse, nr 199, till Kungl. Maj:t utredning av frågan angående införande av beslutande folkomröstning. I konstitutionsutskottets av riksdagen därvid åberopade utlåtande, nr 20, uttalades, att utredningen borde vara allsidig och förutsättningslös samt avse spörsmålen såväl huruvida som på vad sätt ifrågavarande institut lämpligen kunde infogas i det svenska statsskicket; utredningen borde begränsas till att avse frågan om införande av beslutande folkomröstning i statliga angelägenheter och sålunda icke utsträckas till att även omfatta kommunala angelägenheter.

Den av riksdagen begärda utredningen uppdrogs — jämte frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid val till riksdagens andra kammare — åt sju av chefen för justitiedepartementet jämlikt den 20 januari 1950 erhållet bemyndigande samma dag tillkallade sakkunniga, nämligen ledamoten av första kammaren landshövdingen K. J. Olsson, tillika ordförande, ledamoten av första kammaren direktören, numera borgarrådet J. Bergvall, borgmästaren i Södertälje C. O. Engqvist, ledamoten av andra kammaren professorn E. Håstad, ledamoten av andra kammaren folkskolläraren G. Skoglund, ledamoten av första kammaren professorn S. Wahlund och ledamoten av andra kammaren sekreteraren A. Wallentheim. Enligt de av departementschefen givna direktiven för utredningsarbetet skulle utredningen av folkomröstningsfrågan icke begränsas till folkomröstning i statliga angelägenheter utan omfatta även folkomröstning i kommunala angelägenheter.

De sakkunniga — vilka den 28 november 1951 avgåvo betänkande angående det proportionella valsättet — ha i ett den 26 mars 1952 avgivet, för utskottet den 26 april i tryck tillgängligt betänkande (Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande II. SOU 1952:7) behandlat frågan om folkomröstning i statliga angelägenheter. Såsom fristående bilagor till betänkandet har utredningen låtit utarbета redogörelser för verkställda undersökningar av folkomröstningsinstitutets tillämpning i främmande stater, avseende en av dessa redogörelser institutets tillämpning i Schweiz, en dess tillämpning i Förenade staterna samt en tillämpningen i vissa andra länder. Förstnämnda två redogörelser

ha nyligen utkommit av trycket, och den tredje väntas utkomma inom kort. — Frågan om folkomröstning i kommunala angelägenheter har utredningen förklarat sig ämna behandla i ett särskilt betänkande, vilket enligt uppgift torde utkomma under hösten detta år.

I det föreliggande sakkunnigbetänkandet sammanfattas utredningens ställningstaganden sålunda:

Den föreliggande utredningen angående allmän folkomröstning har i första hand omfattat frågan om lämpligheten av att i den svenska författningen införa bestämmelser om *beslutande folkomröstning*. Vidare ha undersökts möjligheterna att jämka gällande regler för *rådgivande folkomröstning* i syfte att sådan omröstning skall kunna vinna ökad tillämpning. — — —

Vad först angår beslutande folkomröstning har majoriteten inom utredningen — med utgångspunkt från uppfattningen att något behov av en dylik folkomröstningsform i allmänhet icke visats föreligga och att den ej heller lämpligen kan förenas med det konstitutionella och politiska system som utbildats i Sverige — funnit sig icke kunna förorda införande i vår författning av beslutande folkomröstning som en av statsmakterna oberoende folkrättighet.

Med hänsyn till att i grundlagsfrågor särskilda skäl kunna föreligga att underställa folket det slutliga antagandet av en av Kungl. Maj:t och riksdagen godkänd ändring föreslår utredningen emellertid att möjlighet införas att till beslutande folkomröstning hänskjuta grundlagsförslag. Utredningens förslag om beslutande grundlagsreferendum innebär att två alternativa former erhållas för slutligt antagande av vilande grundlagsförslag, nämligen dels liksom nu nyval samt ny riksdagsbehandling, dels folkomröstning. Det förutsättes att det hittillsvarande förfarandet alltjämt skall tillämpas i vanliga fall. För att folkomröstning skall tillgripas i grundlagsfrågor böra särskilda skäl föreligga, såsom ett brådskande läge eller sådant fall att det ter sig särskilt önskvärt att erhålla ett omedelbart uttryck för folkmeningen. Avgörandet vid sådan folkomröstning skall enligt utredningens förslag ske genom enkel majoritet bland de i omröstningen deltagande.

De fördelar som man avser att vinna genom folkets direkta medverkan i statsverksamheten kunna enligt utredningsmajoritetens uppfattning till väsentlig del tillgodoses genom vidgade möjligheter till rådgivande folkomröstning. En reform i detta avseende är även lättare förenlig med det parlamentariska styrelseskicket än folkomröstning av beslutande natur. Utredningen föreslår i enlighet härmed att den nuvarande bestämmelsen att rådgivande folkomröstning må äga rum endast efter samfällt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen upphäves. Vid bestämmande av på vad sätt rådgivande folkomröstning skall påkallas föreligga huvudsakligen tre möjligheter, nämligen 1) begäran av visst antal röstberättigade, 2) begäran av en minoritet inom riksdagen, 3) begäran av en minoritet inom såväl riksdagen som folket. Utredningen har stannat vid att förorda att det skall ankomma på en minoritet inom riksdagen att påkalla rådgivande folkomröstning. Den nämnda minoriteten har enligt förslaget bestämts till en tredjedel av antalet ledamöter i vardera kammaren, d. v. s. 50 ledamöter av första och 77 av andra kammaren.

Rådgivande folkomröstning skall enligt förslaget principiellt vara tillåten i alla frågor som kunna komma under riksdagens prövning. Undantagna äro dock 1) ärenden som beröra riksstatens reglerande, 2) överenskommelser med främmande makt och 3) av riksdagen förrättade val. Därjämte skola riksdagens båda kamrar gemensamt äga avslå begäran om rådgivande folkomröstning i ärende av beskaffenhet att dess avgörande icke kan utan avsevärt men uppskjutas i avbidan på omröstningen.

Yrkanden om rådgivande folkomröstning skola enligt utredningens förslag — liksom när fråga eljest bringas inför riksdagen — väckas genom proposition eller motion. Dessutom skall enligt förslaget initiativrätt tilläggas ständigt utskott och i sådant utskotts ställe tillsatt särskilt utskott, i det att dessa vid handläggning av ärende skola äga föreslå rådgivande folkomröstning i ämnet, även om yrkande därom ej framställts i proposition eller motion.

Det bör enligt utredningens mening icke överlåtas åt den minoritet som påkallat folkomröstning att ensam bestämma utformningen av de frågor som skola ställas till de röstberättigade; å andra sidan bör avgörandet icke fällas av kamrarnas majoritet. Därför föreslås att i de fall, då enighet ej kunnat nås om frågeställningen, varje förslag som stöds av det för referendumbegäran stadgade minimiantalet riksdagsledamöter skall framläggas till folkomröstning.

Tidpunkten för anordnande av folkomröstning skall enligt förslaget fastställas av Kungl. Maj:t. Omröstningen må därvid ej utsättas senare än sex månader efter det att riksdagen hos Konungen anmält, att den godkänt förslag till grundlagsändring såsom vilande i avvaktan på beslutande folkomröstning eller att rådgivande folkomröstning påkallats inom riksdagen, och ej heller tidigare än en månad efter Kungl. Maj:ts beslut.

I samband med prövningen av hur det rådgivande folkomröstningsinstitutet närmare bör utformas har utredningen även upptagit till behandling spörsmålet, huruvida vid dylik folkomröstning möjlighet bör föreligga att i särskilda fall vid röstsammanräkningen skilja mellan röster som avgivits av män och kvinnor eller av personer i olika åldrar. Vidare har behandlats frågan, om statsmakterna böra i en eller annan form anordna upplysning i sådana frågor, som framläggas till folkomröstning, vare sig denna är beslutande eller rådgivande. Några förslag i dessa avseenden framläggas emellertid icke.

Utredningens förslag är icke enhälligt. Härom innehåller sammanfattningen av betänkandet följande.

Mot utredningens förslag om *beslutande folkomröstning i grundlagsfrågor* har en ledamot, herr *Wallentheim*, reserverat sig under yrkande att bestämmelser därom ej måtte införas.

Regler för beslutande folkomröstning även i andra ämnen än grundlagsfrågor ha å andra sidan påyrkats i reservation av tre ledamöter, nämligen herrar *Bergvall*, *Håstad* och *Wahlund*, som finna ett sådant komplement till det representativa systemet önskvärt särskilt med hänsyn till den moderna samhällsutvecklingen. Nämnda ledamöter föreslå sålunda att — utöver det av utredningen förordade grundlagsreferendum — ett fakultativt *beslutande referendum i lag- och anslagsfrågor* införas. Sådan folkomröstning skall enligt dessa reservanters förslag kunna påkallas av en minoritet inom riksdagen angående riksdagens beslut i fråga om *dels* antagande,

upphävande eller ändring av lag eller författning, som beslutas av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, eventuellt i förening med allmänt kyrkomöte, *dels* beviljande av nytt eller höjning av utgående anslag, *dels ock* fastställande av allmänna riktlinjer för någon del av statsverksamheten. Dock skola enligt förslaget kamrarna äga att utesluta folkomröstning för sådana fall, där ett uppskov skulle medföra avsevärt men. Såvitt angår storleken av nämnda minoritet inom riksdagen förorda Bergvall och Håstad 40 ledamöter av första kammaren och 60 ledamöter av andra kammaren, men Wahlund 50 resp. 77 ledamöter.

Även beträffande *rådgivande folkomröstning* förorda ledamöterna *Bergvall* och *Håstad* att den riksdagsminoritet som skall äga påkalla folkomröstning bestämmes till 40 ledamöter av första kammaren och 60 ledamöter av andra kammaren.

Särskilda yttranden ha avgivits *dels* av herr *Wallentheim* (angående rådgivande folkomröstning), *dels* av herrar *K. J. Olsson* och *Skoglund* gemensamt (angående frågan om särskiljande av röster efter röstades ålder eller kön).

Utredningens förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen äro jämte de av reservanterna Bergvall, Håstad och Wahlund i betänkandet framlagda motsvarande författningsförslagen såsom *bilaga* fogade till detta utlåtande. Däremot har här icke återgivits ett av utredningen framlagt förslag till lag om allmän folkomröstning, vari upptagits bestämmelser om den närmare ordningen vid utsättande och förrättande av sådan omröstning.

Det i förevarande motioner framförda yrkandet innebär förslag om att riksdagen såsom vilande skall antaga de grundlagsändringar, som erfordras för genomförande av den längre gående utbyggnad av folkomröstningsinstitutet, varom motionärerna såsom ledamöter av utredningen framlagt förslag.

Utskottet. Frågan om utbyggande av folkomröstningsinstitutet i vår författning har en betydande räckvidd. Vid den av riksdagen begärda utredningen i ämnet ha framträtt starkt delade meningar. Då utredningens resultat först nyligen blivit tillgängligt samt då föreliggande spörsmål kräver ett grundligare övervägande än som på grund härav varit möjligt, har utskottet, utan att ingå på sakligt bedömande av de i frågan framförda skiljaktiga meningarna, ansett sig böra avstyrka bifall till förevarande motioner. Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I:243 och II:319 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 maj 1952.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Gottfrid Karlsson*, Karl August Johanson*, Elmgren, Gustav Emil Andersson, Herlitz, Hällgren, Lundgren*, Sandberg, Wahlund och Hansson; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård, Fast*, Norén*, Swedberg, Spångberg, Jonsson i Haverö*, Nordkvist, Hammar och Håstad*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Herlitz, Lundgren, Hansson, Swedberg, Nordkvist, Hammar* och *Håstad*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Utskottet beklagar, att frågan om en utbyggnad av folkomröstningsinstitutet — till följd av att utskottet velat avvakta tryckningen av 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande, innan det skred till behandlingen av de vid riksdagens början väcka motionerna i ämnet — kan behandlas först i vårsessionens sista veckor. Det hade varit högeligen önskvärt, att ifrågavarande utredning, som begärdes av 1948 års riksdag, hade satts i gång så skyndsamt att bättre rådruum givits; nu tillkallades de sakkunniga först i början av år 1950, och de ålades dessutom som mest angelägen den tidsödande uppgiften att utreda frågan om en eventuell förändring av valsättet.

Utskottet delar de allmänna och principiella synpunkter rörande folkets rättmätiga roll i en demokratisk stat, vilka kort angivits i de berörda motionerna och närmare utvecklats i den reservation, som avgivits av herrar Bergvall, Håstad och Wahlund inom utredningen. Sålunda finner utskottet det obestridligt, att den enskilde medborgaren i den nutida staten trängts tillbaka för sådana kollektiva makter som partierna och mångfalden av organisationer. Folkomröstningen borde öka medborgarnas intresse för allmänna angelägenheter och medverka till folkets politiska fostran. Partierna äro icke alltid representativa för folkmeningen. Inom alla partier finnas helt naturligt ej sällan olika meningar i en fråga företrädda; eller de ha i en annan fråga aldrig framlagt eller varit i tillfälle att framlägga något program, till vilket väljarna kunnat taga ställning. Vetskapen om att folkomröstning kan komma att begäras torde kunna leda till en grundligare utredning och behandling av riksdagsärendena och främja strävandena att i kontroversiella frågor nå samförstånds lösningar. Folkomröstningskampanjer torde i radions tidevarv ej behöva draga så stora kostna-

der som ibland förmodats; genom att radion utnyttjas för information och diskussion före en folkomröstning skapas bättre garantier än tidigare stått till buds för en saklig upplysning.

Utformas folkomröstningssystemet på ett sådant sätt att folkomröstningar icke kunna komma till stånd utan att bakom begäran om folkomröstning står en avsevärd folkgrupp — enligt vad nedan förordas kan det antagas att minst omkring 1 miljon väljare komma att stå bakom den riksdagsminoritet, som får rätt att påkalla folkomröstning — kan folkomröstning blott tänkas anordnad i jämförelsevis få fall. Så restriktivt utformat skulle ett utvidgat folkomröstningsinstitut uppebarligen ej vara oförenligt med vårt representativa system, och det kan inte heller annat än i exceptionella fall tänkas påverka regeringsbildningen. Det riktiga måste också vara att nu blott med en viss försiktighet vidga folkets direkta deltagande i statsangelägenheterna och att därefter låta erfarenheterna bestämma, huruvida nya steg skola tagas eller icke. Sålunda finner utskottet det för närvarande tillrädligt att lägga rätten att begära folkomröstning i en riksdagsminoritets händer; såsom utredningen påvisat, skulle många konstitutionella och praktiska svårigheter uppstå, om samma rätt tillerkändes ett visst antal väljare. Utskottet har också av utredningen blivit övertygat om att folkinitiativrätten merendels icke spelat någon större praktisk roll i de stater, där den varit införd. Därtill kommer att införandet av en dylik rätt skulle draga med sig många konsekvenser av svårreglerad och svårberäknelig art. Utskottet finner sålunda ej nu anledning att upptaga frågan om folkinitiativ. I fråga om storleken av den minoritet inom kamrarna, som skall kunna påkalla folkomröstning, vill utskottet ge sin anslutning till motionärernas förslag om en fjärdedel av vardera kammaren, d. v. s. — i avrundade siffror — 40 ledamöter av första respektive 60 ledamöter av andra kammaren. Det torde få anses berättigat att betrakta detta tal som mycket högt.

I likhet med motionärerna hyser utskottet den uppfattningen att konsultativ folkomröstning i vissa fall kan vara en smidigare och ändamålsenligare form för folkets medverkan vid ett ärendes avgörande än den beslutande, varför utskottet förordar att möjligheterna att få en konsultativ folkomröstning till stånd underlättas, på sätt kommittén föreslagit. Utskottet vill erinra om att folkomröstningskommittén varit praktiskt taget enig i denna del.

Vad beträffar sådan beslutande folkomröstning, som utskottet på ovan angivna grunder vill förorda, anser utskottet en viss modifikation vara motiverad i fråga om motionärernas förslag — som överensstämmer med kommitténs — att vilande grundlagsbeslut skola efter beslut av Konung och riksdag alternativt kunna hänskjutas till folket för avgörande. För att skapa en garanti mot oöverlagda grundlagsändringar anser utskottet näm-

ligen ett stadgande om kvalificerad majoritet i kamrarna såsom villkor för anordnade av folkomröstning i grundlagsfrågor vara naturligt.

I övrigt ansluter sig utskottet till motionärernas förslag i avseende på räckvidden av den beslutande folkomröstningen. Sådan folkomröstning bör sålunda kunna anställas beträffande frågor tillhörande den samfällda lagstiftningen. Likaså bör folkomröstning kunna tillgripas dels beträffande budgetfrågor, dels beträffande principbeslut rörande statsverksamhetens gestaltning.

Sammanfattningsvis får utskottet uttala, att folkomröstningsutredningens betänkande, jämte den därvid fogade, av herrar Bergvall, Håstad och Wahlund avgivna reservationen, till fullo övertygat utskottet om angelägenheten av att utan ytterligare dröjsmål skrida till en utbyggnad av folkomröstningsinstitutet i huvudsaklig överensstämmelse med de i nämnda reservation uppdragna riktlinjerna.

Då emellertid, såsom redan nämnts, frågan beklagligtvis kunnat upptagas först på ett så sent stadium, att det icke gärna varit möjligt att nu utforma ett definitivt förslag till grundlagsbestämmelser i ämnet, nödgas utskottet i nuvarande läge inskränka sig till en hemställan om ett bestämt principuttalande från riksdagens sida, som otvetydigt ger vid handen, att den erkänner angelägenheten av vårt statsskicks utbyggande i demokratisk riktning efter ovan angivna riktlinjer, och om skrivelse till Konungen om framläggande utan dröjsmål av förslag till erforderliga grundlagsändringar.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, under uttalande av angelägenheten att folkomröstningsinstitutet bygges på det sätt utskottet ovan angivit, måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om framläggande utan dröjsmål av förslag om sådant utbyggande.»

1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings förslag till ändringar
i regeringsformen och riksdagsordningen.

(Majoritetens förslag)

Förslag

till

dels ändrad lydelse av §§ 49 och 81 regeringsformen samt §§ 1, 38, 45, 55, 58 och 64 riksdagsordningen, dels införande i regeringsformen av fyra nya paragrafer, betecknade §§ 115, 116, 117 och 118.

Regeringsformen.

• (Minoritetens förslag)

Förslag

till

dels ändrad lydelse av §§ 49 och 81 regeringsformen samt §§ 1, 38, 45, 55, 58 och 64 riksdagsordningen, dels införande i regeringsformen av fem nya paragrafer, betecknade §§ 115, 116, 117, 118 och 119, ävensom i riksdagsordningen av en ny paragraf, betecknad § 65 a.

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter riksdagen. Den fördelas i två kamrar, vilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande riksdagen i kraft av denna grundlag sammankomma varje år den 10 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen där-
efter.

Om riksdagens ————— därom stadgat.

Att allmän folkomröstning i vissa fall må äga rum, därom stadgas i 115—118 §§.

Att allmän folkomröstning i vissa fall må äga rum, därom stadgas i 115—119 §§.

§ 81.

Denna regeringsform samt rikets övriga grundlagar kunna icke, utan att fråga därom efter vad i 115 § sägs hänskjutits till beslutande folkomröstning, ändras eller upphävas annorledes än genom Konungens och två riksdagars beslut.

Då riksdagen hos Konungen anmält sitt beslut i grundlagsfråga, skall Konungen, därest beslutet innefattar slutligt bifall till ett av Honom framlagt förslag, förrän riksdagens åtskilts, låta sålunda beslutad grundlagsändring genom allmän kungörelse utfärda; och skall Konungens beslut härom meddelas riksdagen genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidigt uppläses av en statsrådets ledamot, den Konungen därtill förordnat. Antager riksdagen slutligt ett inom densamma väckt grundlagsförslag, inhämtade Konungen hela statsrådets tankar i ämnet och låte, där Han till förslaget samtycker, det tillkännagiva genom kungörelse och öppet brev inom tid och på sätt nyss sagts. Lämnar Konungen ej Sitt samtycke, meddele Han, förrän riksdagen åtskilts, densamma genom skrivelse de orsaker, för vilka Han riksdagens beslut ej godkänner.

(Majoritetens förslag)

(Minoritetens förslag)

§ 115.

Till allmän folkomröstning må, genom samfällt beslut av Konungen och riksdagen, hänskjutas ärende om ändring av grundlag (beslutande folkomröstning). Sådan omröstning skall gälla, huruvida ett av Konungen framlagt och av riksdagen såsom vilande godkänt eller av riksdagen sålunda antaget och av Konungen gillat förslag till grundlagsändring slutligt antages. Rösta ej flera för förslaget än mot detsamma, vare det förfallet. Uttalar sig flertalet av de röstande för förslaget, skall Konungen, i den ordning 81 § andra stycket bestämmes, låta den sålunda beslutade grundlagsändringen tillkännagiva genom allmän kungörelse och öppet brev, vilket i vardera kammaren uppläses; och äge ändringen därefter kraft av grundlag. Är, då omröstning företages, riksdagen åtskild, varde vad nu sagts fullgjort så snart riksdagen ånyo sammanträder.

Till allmän folkomröstning må, genom samfällt beslut av Konungen och riksdagen, hänskjutas ärende om ändring av grundlag (beslutande folkomröstning i grundlagsfråga). Sådan omröstning skall gälla, huruvida ett av Konungen framlagt och av riksdagen såsom vilande godkänt eller av riksdagen sålunda antaget och av Konungen gillat förslag till grundlagsändring slutligt antages. Rösta ej flera för förslaget än mot detsamma, vare det förfallet. Uttalar sig flertalet av de röstande för förslaget, skall Konungen, i den ordning 81 § andra stycket bestämmes, låta den sålunda beslutade grundlagsändringen tillkännagiva genom allmän kungörelse och öppet brev, vilket i vardera kammaren uppläses; och äge ändringen därefter kraft av grundlag. Är, då omröstning företages, riksdagen åtskild, varde vad nu sagts fullgjort så snart riksdagen ånyo sammanträder.

Har riksdagen såsom vilande i avbidan på beslutande folkomröstning antagit ett inom densamma väckt förslag i grundlagsfråga, men vill Konungen ej godkänna förslaget, meddele Han riksdagen genom skrivelse, så snart beslut därom föreligger, de skäl för vilka Han förslaget ej gillar.

Medgiver ej Konungen, i annat fall än nu nämnts, att vilande grundlagsförslag må enligt vad riksdagen för sin del förordnat hänskjutas till beslutande folkomröstning, skall riksdagen därom underrättas. Om ärendets vidare behandling inom riksdagen gäller vad i 64 § riksdagsordningen är för sådant fall stadgat.

§ 116.

Riksdagens beslut må, utöver vad i 115 § sägs, underställas allmän folkomröstning, såvitt beslutet avser:

1. antagande, upphävande eller ändring av lag eller författning, som beslutas av Konungen och riksdagen eller av Konungen, riksdagen och allmänt kyrkomöte gemensamt;

2. beviljande av nytt eller höjning av utgående anslag; eller

*(Majoritetens förslag)**(Minoritetens förslag)*

3. fastställande av allmänna riktlinjer för någon del av statsverksamheten.

Sådan omröstning (beslutande folkomröstning i lag- eller anslagsfråga) skall företagas, därest det påkallas av minst fyrtio ledamöter av första kammaren och sextio ledamöter av andra kammaren.¹ Folkomröstning må dock ej äga rum i det fall, att riksdagens båda kamrar med hänsyn till ärendets beskaffenhet finna tillämpning av beslutet icke kunna utan avsevärt men uppskjutas i avbidan på dylik omröstning.

Innefattar riksdagens beslut ej, att ett av Konungen framlagt förslag oförändrat antagits, och godkänner Han ej heller därefter förslaget, vare yrkandet om folkomröstning utan verkan. Samma lag vare, om förslaget gäller kyrkolag och allmänt kyrkomöte därtill ej samtycker.

Avgivas vid folkomröstning, som i denna paragraf avses, flera röster mot riksdagens beslut än för detsamma, vare det förfallet.

§ 116.

Allmän folkomröstning må jämväl, under nedan angivna förutsättningar, anställas för inhämtande av folkets mening i fråga, som ankommer på prövning av riksdagen (rådgivande folkomröstning). Sådan omröstning skall, innan riksdagen avgör ärendet, företagas, därest *minst femtio ledamöter av första kammaren och sjuttiosju ledamöter av andra kammaren* förena sig i beslut därom. Från folkomröstning undantagas dock frågor, vilka beröra riksstatsens reglerande eller överenskommelse med främmande makt eller sådana val, som av riksdagen förrättas. Ej heller må folkomröstning äga rum *i det fall,*

§ 117.

Allmän folkomröstning må jämväl, under nedan angivna förutsättningar, anställas för inhämtande av folkets mening i fråga, som ankommer på prövning av riksdagen (rådgivande folkomröstning). Sådan omröstning skall, innan riksdagen avgör ärendet, företagas, därest *ledamöter i kamrarna till det antal, som angives i 116 § andra stycket,* förena sig i beslut därom. Från *rådgivande* folkomröstning undantagas dock frågor, vilka beröra riksstatsens reglerande eller överenskommelse med främmande makt eller sådana val, som av riksdagen förrättas. Ej heller må *rådgivande* folkomröstning äga rum,

¹ Wahlund: minst femtio ledamöter av första kammaren och sjuttiosju ledamöter av andra kammaren.

(Majoritetens förslag)

att riksdagens båda kamrar med hänsyn till ärendets beskaffenhet finna dess avgörande icke kunna utan avsevärt men uppskjutas i avbidan på dylik omröstning.

§ 117.

Rätt att deltaga i beslutande eller rådgivande folkomröstning tillkommer envar, som är röstberättigad vid val till riksdagens andra kammare. Varje röstande äger lika röst.

§ 118.

Om utsättande av tid för allmän folkomröstning samt om verkställande av sådan omröstning och vad därmed äger samband stadgas i av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag.

(Minoritetens förslag)

där båda kamrarna med hänsyn till ärendets beskaffenhet finna dess avgörande icke kunna i avbidan på omröstningen uppskjutas utan avsevärt men.

§ 118.

§ 119.

Riksdagsordningen

§ 1.

Svenska folket representeras av riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, vilka i alla frågor hava lika behörighet och myndighet.

Riksdagsmännen kunna — — — — — rikets grundlagar.

Till allmän folkomröstning må, genom samfällt beslut av Konungen och riksdagen, hänskjutas ärende om ändring av grundlag (beslutande folkomröstning), efter vad i regeringsformens 115 § är stadgat.

Allmän folkomröstning må jämväl, enligt vad därom i 116 § regeringsformen stadgas, påkallas av *minst femtio ledamöter av första kammaren och sjuttiosju ledamöter av andra kammaren* för inhämtande av folkets mening i fråga, vars prövning ankommer på riksdagen (rådgivande folkomröstning).

Till allmän folkomröstning må, genom samfällt beslut av Konungen och riksdagen, hänskjutas ärende om ändring av grundlag (beslutande folkomröstning i *grundlagsfråga*), efter vad i regeringsformens 115 § är stadgat. *Annat beslut av riksdagen må, i de fall som angivits i 116 § regeringsformen, underställas allmän folkomröstning på yrkande av minst fyrtio ledamöter av första kammaren och sextio ledamöter av andra kammaren¹ (beslutande folkomröstning i lag- eller anslagsfråga).*

Allmän folkomröstning må jämväl, enligt vad därom i 117 § regeringsformen stadgas, påkallas av *nämnda antal ledamöter i kamrarna* för inhämtande av folkets mening i fråga, vars prövning ankommer på riksdagen (rådgivande folkomröstning).

¹ Se not å nästföregående sida.

(Majoritetens förslag)

(Minoritetens förslag)

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer ——— och stadgar.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som angå stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av kommunallagarna samt av lagar och författningar om statsrådets ansvarighet, om antalet statsdepartement och statsråd utan departement, om kommandomål, om rikets vapen och flagga, om allmänt kyrkomöte och om allmän folkomröstning. Utskottet skall tillika meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor om anordnande av allmän folkomröstning i ämnen, som ej tillhöra annat utskotts behandling.

3. Utskottet åligger ——— regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer ——— vägrar proposition.

5. I den mån ——— tystnadspliktens iakttagande.

§ 45.

1. Alla utskott ——— utsedda, sammanträda.

2. Utskotten välja ——— levnadsåren äldst.

3. Utskotten böra ——— dem ankomma.

4. Finner ständigt utskott eller i sådant utskotts ställe tillsatt särskilt utskott vid behandling av ärende, att folkomröstning däri bör anställas, äger utskottet, oaktat yrkande därom ej framställts i proposition eller motion, föreslå att sådan omröstning skall äga rum.

Förekommer i ärende fråga om rådgivande folkomröstning, bör utskott, utan att slutföra behandlingen av ärendet i övrigt, avgiva särskilt yttrande angående nämnda fråga, där omständigheterna icke annat föranleda.

§ 55.

1. Motion må ——— till handa.

Motion, som ——— till handa.

Har behandlingen av proposition uppskjutits till höstsession, må motion, som föranledes av propositionen, väckas sist vid höstsessionens första sammanträde; dock må ej i denna ordning framställas yrkande om rådgivande folkomröstning.

Vad i ——— delgives kammaren.

I frågor ——— session pågår.

Motion bör ——— beskaffenhet sammanföras.

2. Konungens propositioner ——— genast avgöras.

§ 58.

När proposition ——— utskottet uppehållas.

Är inom ——— ovillkorligen avgöras.

Kamrarna må ——— uppskov förfallet.

Uppskov må ——— stycke sägs.

Kamrarna må ——— extra session.

Av riksdagen ——— i § 64.

Väckes fråga om rådgivande folkomröstning, må frågan icke uppskjutas till annan session. Skall sådan omröstning ske i ärendet, som är under riksdagens prövning, vile ärendet i avbidan på omröstningens verkställande.

(Majoritetens förslag)

(Minoritetens förslag)

§ 64.

Förslag till — — — — äro ense.

Väckes i samband med grundlagsfråga yrkande, att ärendet skall, i stället för att slutligen prövas av den efter nya val till andra kammaren först sammanträdande riksdagen, underställas beslutande folkomröstning, äge riksdagen efter inhämtande av konstitutionsutskottets utlåtande besluta, att folkomröstning för nämnda syfte skall äga rum; och skall i nu angivet fall förslag, som av riksdagen biträdades, vila i avbidan på sådan omröstning. Medgiver Konungen ej, att sålunda vilande förslag må framläggas vid beslutande folkomröstning, varde det ånyo prövat av riksdagen efter vad i första stycket sägs. Förslaget vare dock förfallet, där Konungen på sätt 115 § andra stycket regeringsformen stadgar givit riksdagen tillkänna, att Han vägrar bifall till förslaget.

§ 65 a.

Vilja ledamöter i kamrarna, efter vad i 116 § regeringsformen stadgas, påyrka beslutande folkomröstning i lag- eller anslagsfråga, skall av dem under-tecknad skriftlig begäran därom ingivas till riksdagens kansli sist klockan 12 å andra dagen efter det att båda kamrarna fattat sammanstående beslut i ärendet eller detta blivit, på sätt i 65 § sägs, avgjort. Infaller angiven dag å söndag eller annan allmän helgdag eller å påskafton, midsommarafton eller julafton, må begäran inlämnas sist vid nämnda tid å nästa söckendag.

Sedan begäran om beslutande folkomröstning i lag- eller anslagsfråga inkommit, varde vid nästföljande sammanträde i vardera kammaren upptagen frågan, huruvida begäran skett i behörig ordning och om sådant hinder mot omröstningen, varom förmäles i 116 § regeringsformen, finnes föreliggande. Fråga härom må avgöras, utan att utskott sig däröver utlåtit, men skall efter första föredragningen läggas på bordet intill ett senare sammanträde för att därvid avgöras, såvida ej ytterligare bordläggning då beslutas.

Finnes begäran om folkomröstning vara i behörig ordning framställd och är ej sådant hinder mot omröstningen, som ovan nämnts, skall i skrivelse, som

till Konungen avlättes angående riksdagens beslut i ärendet, inlagas erinran, att beslutet icke må äga tillämpning förrän det blivit vid allmän folkomröstning godkänt.
